

De nationale en

Leven met en leren uit kinderrechten

de lokale aanpak

in Kroatië

Kroatië benadrukt sinds jaren het belang van onderwijs over mensenrechten. Het is de basis voor een democratie. In dit artikel leest u hoe mensenrechten een plek hebben gekregen in het Kroatische Onderwijsprogramma voor kleuters. Dit programma focust op het recht op participatie van kinderen.

DOOR: DUBRAVKA MALEŠ EN ZLATA GUNC - Eind 1999 keurde de Kroatische overheid het Onderwijsprogramma over Mensenrechten goed op alle onderwijsniveaus. Ook voor kleuters bestaat er een aangepast lespakket. Hoewel de titel van het document de mensenrechten benadrukt, staan vooral de kinderrechten centraal. Het programma is gebaseerd op het VN-kinderrechtenverdrag, dat stelt dat een kind over eigen rechten beschikt. Kinderen moeten we als individuen behandelen, met eigen interesses en behoeften. Hun stem dient gehoord en gerespecteerd te worden.

Wanneer we onderwijzen over rechten, moet dat in een omgeving gebeuren waar kinderen leren over en leven met hun rechten. Alleen kinderen van wie de behoeften bevredigd worden, kunnen zich ontwikkelen en de rechten van anderen respecteren. Zo kunnen ze zelf relaties uitbouwen die gebaseerd zijn op samenwerking, tolerantie en begrip.

De kwaliteit van een kinderleven en onderwijs over rechten zijn nauw met elkaar verbonden. Daarom ligt de nadruk op de persoonlijke ontwikkeling, het aanvaarden van verschillen en

het respecteren van de ander. De kinderen leren ook over de rechten en verantwoordelijkheden van andere leden van de gemeenschap.

Kinderen kunnen leren over kinderrechten door...

- ... onderwijs in de omgeving die een kind zijn eigenwaarde doet ontdekken;
- ... onderwijs waardoor het kind voelt dat hij deel uitmaakt van de samenleving;
- ... onderwijs dat de ontwikkeling van sociale vaardigheden stimuleert, zodat een kind relaties kan ontwikkelen;
- ... onderwijs dat kinderen helpt waarden en normen te ontwikkelen met aandacht en respect voor de menselijke waardigheid;
- ... onderwijs dat de nadruk legt op vreedzaam gedrag.

Het onderwijsprogramma over kinderrechten bevat vier principes om met kinderen te werken. Leerkrachten moeten aandacht besteden aan: de bevestiging van het kind (IK) door activiteiten die de nadruk leggen op de persoonlijkheid; relaties met anderen (IK EN DE ANDEREN) met aandacht voor de sociale competenties van elk kind; een plaats in de samenleving (WIJ) met aandacht voor de onderlinge afhankelijkheid in die samenleving; en – ten slotte – de hele wereld. Daarin leren kinderen dat alles in onze wereld onderling verbonden is: mensen, naties, levende wezens en dingen. Elke leerkracht past dit programma aan aan de noden van de groep en de situatie. Dat is het startpunt voor activiteiten en discussies over een bepaald recht of onderwerp.

De kleuterschool

De kleuterklas is de plaats waar kinderen alles ontdekken over democratie en democratische beslissingen. Ze moeten er de kans krijgen om hun mening uit te drukken, naar anderen te luisteren, mee te beslissen en democratie te ontdekken. Door deel te nemen aan een samenleving waar rechten gelden en democratische relaties centraal staan, leren kinderen dat hun beslissingen een rol spelen om samen iets te bereiken. Hun interesses en noden moeten de basis vormen voor pedagogische activiteiten. Het voorbeeld van een kleuterschool uit Zagreb toont aan hoe deze principes gerealiseerd kunnen worden.

De Ivana Brlic-Mažuranc kleuterschool bevindt zich ten oosten van Zagreb, in de voorstad. Er zijn 21 klassen met 500 kin-

deren. Ze zijn tussen 1 en 7 jaar oud. Toen we de inhoud van het Onderwijsprogramma Kinderrechten vastlegden, hielden we rekening met drie ideeën:

- het kind in zijn waarde laten;
- het welzijn van het kind staat centraal;
- de kleuterschool is de plaats waar het kind zijn leven beleeft.

We wilden een omgeving creëren die kinderrechten uitdraagt, beschermt en versterkt. De kinderen moeten in verschillende situaties leren over die rechten en ze in het dagelijkse leven kunnen toepassen. We proberen de kinderrechten tot leven te brengen door:

- kinderen nauw te betrekken in activiteiten die doorgaans door volwassenen worden uitgevoerd;
- hun mening te respecteren wanneer we beslissingen nemen in het belang van iedereen;
- hun keuzevrijheid te respecteren;
- ze de verantwoordelijkheid te geven voor hun eigen keuzes en gedrag.

Hieronder vind je drie praktijkvoorbeelden van 'al doende leren'. Kinderen ontdekken hoe ze actief kunnen participeren.

Project 'Verkeersborden'

De kinderen waren erg overstuur door een ongeval waarbij een jongetje uit hun klas betrokken was. Hij werd op zijn fiets aangereden door een auto. Toen ze met de leerkrachten praatten over het ongeval, besloten ze dat het ongeval het gevolg was van de onveilige verkeerssituatie in de buurt. De begeleiders vroegen wat ze konden doen om zichzelf tegen zulke ongevallen te beschermen. Ze besloten dat het veiliger zou zijn om de verkeersregels te leren.

De leerkrachten stelden voor om samen met de kinderen een 'Kleine Voetgangersschool' op te richten. Ze kochten materiaal om de kinderen over verkeersborden, regels en gedrag te leren. Politieagenten hielpen een 'voetgangerstest' te ontwikkelen op de speelplaats maar de kinderen wilden nog meer weten over het verkeer. Daarom volgde er een cursus veilig fietsen. Er hoorde een tentoonstelling bij met kinderteekeningen. Met de opbrengst van de tentoonstelling konden ze zelfs fietsen kopen.

De kleuterschool werd al gauw te klein voor de vele ideeën die kinderen hadden over verkeersveiligheid. Ze gingen op verkenning in de buurt en beseften dat veiligheid niet alleen van hen afhangt. Ze begonnen de verkeersdichtheid

vlak bij de kleuterschool te analyseren. Heel wat auto's reden er erg snel. Toen de leerkrachten vroegen of kinderen het rijgedrag kunnen beïnvloeden, besloten die om een pamflet te ontwerpen: 'Opgelet! Kinderen op de weg'. Ze zouden het pamflet meegeven aan chauffeurs in de buurt van de school. De kinderen vonden bovendien dat te weinig chauffeurs stopten wanneer zij de straat wilden oversteken. Ze ontwierpen een medaille voor wie dat wel deed: 'Chauffeur & kindervriend'. Toen de kinderen nagingen welke straten in de buurt al dan niet veilig waren, merkten ze dat er nergens verkeersborden stonden die meldden dat er een school in de buurt was. Samen met de leerkrachten stuurden ze een brief naar het stadsbestuur. Ze voegden er tekeningen aan toe en korte tijd later verschenen er speciale verkeersborden in de buurt van de kleuterschool. Zo ontdekten de kinderen dat ze, met de hulp van volwassenen, mee konden beslissen en problemen in de buurt konden aanpakken.

Project 'Onze limoenboom'

Voor de verjaardag van de kleuterschool werd ooit een limoenboom geplant. De kinderen droegen zorg voor dit jonge boompje. Ze gaven het water en bouwden er een hekje om heen. Al doende kwamen ze heel wat te weten over de limoenboom. De Kroatische munt 'lipa' had dezelfde naam als hun boom. In een ander Kroatisch dorp staat een limoenboom van 500 jaar oud. Een straat in de buurt heet Limoenboomdreef en van het hout van de limoenboom worden piano's gemaakt. De kinderen volgden de groei van de boom op de voet. In de zomer konden ze in de schaduw van de boom spelen. In de winter plaatsten ze een vogelkastje in de takken en in de lente konden ze er theebladjes van plukken.

Maar op een morgen ontdekten de kinderen dat de boom vernield was. Ze wisten niet wie het had gedaan of waarom, maar ze waren erg verdrietig en boos. De leerkrachten moedigden hen aan om hun emoties te uiten en lieten hen uitzoeken of ze vandalenstreken in de toekomst konden voorkomen. Er kwamen heel wat ideeën bovendien en twee ervan werden uitgewerkt. De kinderen plantten een nieuwe boom en schreven een brief naar de televisie om hun verhaal te vertellen. Ze wilden iedereen laten weten welke inspanning ze voor het milieu hadden geleverd. De school nodigde een tv-ploeg uit om

de kinderen te interviewen. De ploeg filmde de aanplanting van de nieuwe boom en gaf de opnamen aan de ouders. De kinderen beseften dat de media een grote invloed hebben. Via die weg konden ze immers de boodschap verspreiden dat bomen niet vernield mogen worden en dat iedereen die naar de kleuterschool komt, het groen moet respecteren.

Project 'Rechten studeer je op de universiteit, maar rechten leer je ook op onze kleuterschool'

Dit project toont aan dat rechten een centrale plaats hebben gekregen in het dagelijks leven op de kleuterschool. Een boek met kinderteekeningen en verklaringen vertelt dat kinderen uit de school rond rechten en kinderrechten hebben gewerkt. Ze schrijven: 'Recht is wat juist is, niet wat je je inbeeldt. Rechten, dat is wanneer je het recht hebt om iets te doen. De rechten van een kind worden beschermd door mama, papa, opa en oma. Mijn grote broer beschermt mijn rechten. God beschermt ook kinderrechten, en de mevrouw die voor kinderen zonder rechten

zorgt. Alle mensen hebben recht op familie omdat mama en papa het allerbelangrijkst zijn. Kinderen die geen moeder of vader hebben, hebben recht op verzorging door volwassenen en kinderen.'

De toepassing van de kinderrechten in de school hangt grotendeels af van de mate waarin volwassenen deze rechten kennen en de behoeften van kinderen begrijpen. Volwassenen moeten oog hebben voor de mogelijkheden en interesses van kinderen. Daarom zijn kinderrechten ook een goede stimulans voor de onderwijspraktijk in onze kleuterschool: de school investeert voortdurend in opleidingen voor leerkrachten en ander personeel. Er gaat aandacht naar samenwerking met ouders, psychologen, pedagogen, administratieve medewerkers en tussen de leerkrachten onderling. Ze wilden de beste omstandigheden bieden om kinderrechten in de praktijk om te zetten.

Aandacht

Tien jaar nadat het Kroatische onderwijsprogramma over mensenrechten werd goedge-

keurd, is de aandacht voor het thema aanzienlijk vergroot. De rechten van de kinderen worden binnen de school beschermd en er wordt permanent gewerkt aan mensenrechten in het algemeen. Het is essentieel om de rechten in de praktijk te brengen, om kinderen er zelf van te laten genieten. Ze hangen niet zozeer af van de wet, maar wel van de mate waarin volwassenen hen betrekken in opvoeding en onderwijs.

Voor sommige mensen is het moeilijk te aanvaarden dat een kind rechten heeft en dat we onze kijk op kinderen daardoor radicaal moeten veranderen. Door kinderrechten te erkennen, kunnen volwassenen aan de kinderen leren hoe zij hun ideeën kunnen uitdrukken en hoe ze met andere kinderen kunnen samenwerken.

*Dubravka Maleš is professor pedagogie aan de universiteit van Zagreb
dubravka.males@zg.htnet.hr.
Zlata Gunc geeft les in de Ivana Brlić-
Mažuranić kinderschool in Zagreb.
zlata.gunc@gmail.com*

